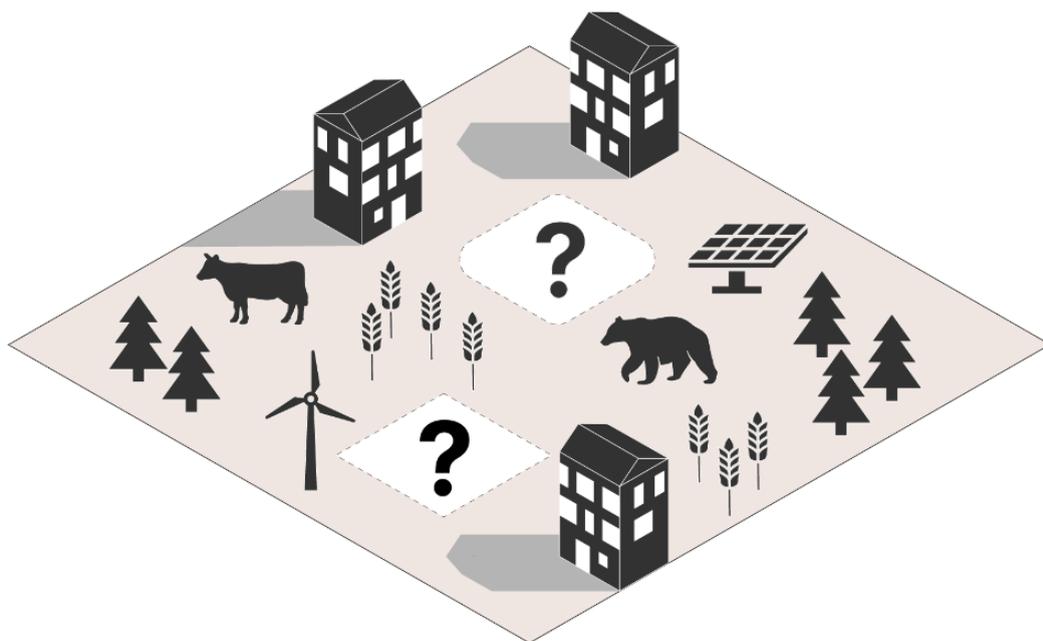

Звіт з симпозіуму

Відбудова місця, яке можна назвати домом 2025:

Відновлення на шляху до Кліматичної Нейтральності

New
housing
policy

CLHR

X KHARKIV
SCHOOL of
ARCHITECTURE

екодія
ecoaction.org.ua

CEE Bankwatch
Network

Co-funded by
the European Union

Supported by:

Federal Ministry
for the Environment, Nature Conservation,
Nuclear Safety and Consumer Protection

INTERNATIONAL
CLIMATE
INITIATIVE

giz

Deutsche Gesellschaft
für Internationale
Zusammenarbeit (GIZ) GmbH

based on a decision of
the German Bundestag

<Відбудова місця, яке можна назвати домом 2025: Відновлення на шляху до кліматичної нейтральності>

© Нова Житлова Політика

© Харківська Школа Архітектури

Львів, 2026

Контакти щодо публікації

Олександр Анісімов, o.anisimov@khsa.edu.ua

Автори

Редактор та упорядник: Oleksandr Anisimov

Автори глав є керівниками секцій та зазначені відповідно

Переклад: Олена Нефьодова

Подяки

Команда та особливі внески: Анна Іванета, Євгенія Засядько, Нійна Рінне, Валентина Засадко, Марія Вус, Олександр Хмарна

Фото: Златослава Криштафович

Відеозйомка та звук: Медіа Львів

Синхронний переклад: Оксана Романчук, Максим Васін, Ольга Григоренко, Марія Артеменко, Олег Малаховський

Фінансування: Офіс ООН-Хабітат в Україні, EU4ClimateResilience та CEE Bankwatch.

Партнери симпозиуму: ГО "Екодія", Програма сталого міського розвитку Оксфордського університету, UN-Habitat Urban Lab Ukraine, EU4ClimateResilience, CEE Bankwatch, Школа публічного управління Українського католицького університету.

Проект «Декарбонізація та кліматична стійкість у країнах Східного партнерства» (EU4ClimateResilience) реалізується в Україні німецькою урядовою організацією Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH та Організацією економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) за фінансової підтримки Європейського Союзу та Федерального міністерства навколишнього середовища, зміни клімату, охорони природи та ядерної безпеки Німеччини (BMUKN).

Ця публікація була підготовлена за підтримки Європейського Союзу та BMUKN. Зміст цієї публікації є виключною відповідальністю GIZ та виконавця і не обов'язково відображає погляди Європейського Союзу та BMUKN.

Ми також хотіли б висловити подяку всім учасникам, які взяли участь у симпозиумі у Львові 1-2 листопада 2025 року.

Доступність

Частини цієї публікації можна відтворювати з наступним посиланням:

Анісімов, О. (ред.) (2025). *Відбудова місця, яке можна назвати домом 2025: Відновлення на шляху до кліматичної нейтральності. Звіт з симпозіуму*. Львів: Нова житлова політика, Харківська школа архітектури

ГО «Нова житлова політика» – це незалежна неурядова дослідницька організація, що базується в Україні. Ми проводимо аналіз політики та міждисциплінарні дослідження житлової та земельної політики на національному та місцевому рівнях.

Центр досліджень землі та житла при Харківській архітектурній школі надає освітні та консультаційні послуги, а також проводить дослідження з питань управління земельними ресурсами та житла.

ЗМІСТ

РЕЗЮМЕ	5
ВСТУП	8
СЕКЦІЯ 1: ПОЛІТИКИ, РЕГУЛЮВАННЯ ТА РЕФОРМИ ДЛЯ ДОСЯГНЕННЯ КЛІМАТИЧНОЇ НЕЙТРАЛЬНОСТІ	11
Вступ та цілі секції	11
Огляд та основні тези сесій	12
Сесія 1: Рух України до ЄС та кліматичної нейтральності	12
Сесія 2: Архітектура кліматичного врядування в Україні	13
Сесія 3 та 4: Погляд на декарбонізацію в окремих секторах	16
Сесія 5: Кліматична нейтральність vs природа	17
Загальні висновки секції	18
СЕКЦІЯ 2: (ВІД)БУДОВА: ТЕХНОЛОГІЇ ТА ПРОЦЕСИ	19
Вступ та цілі секції	20
Огляд та основні тези сесій	20
Сесія 1: Контекстуалізація виклику досягнення кліматичної нейтральності	20
Сесія 2: Відбудова з використанням інноваційних матеріалів	20
Сесія 3: Шляхи до циркулярної економіки в Україні: прогрес, прогалини...	21
Сесії 4-5: Від відновлення до переосмислення	22
Загальні висновки секції	24
СЕКЦІЯ 3. ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ ТА ПРОСТОРОВЕ ПЛАНУВАННЯ	26
Вступ та цілі секції	27
Огляд та основні тези сесій	28
Сесія 1: Міжнародні підходи щодо земельних ресурсів та рух до Net Zero	28
Сесія 2: Дослідження територіального масштабу для кліматичної нейтральності	30
Сесія 3: Охорона земель і ґрунтів, а також механізми консервації земель	30
Сесія 4: Інструменти земельної політики на рівні громад	32
Сесія 5: Перехід до кліматичної нейтральності на місцях	33
Загальні висновки секції	34
СЕКЦІЯ 4. ІНВЕСТИЦІЇ У ДОСЯГНЕННЯ КЛІМАТИЧНОЇ НЕЙТРАЛЬНОСТІ	35
Вступ та цілі секції	35
Огляд та основні тези сесій	36
Сесія 1: Повоєнна відбудова України: відбудувати краще, ніж було	36
Сесія 2: Зелені інвестиції та відбудова	37
Сесія 3: Реформа управління публічними інвестиціями	38
Сесії 4-5: Модернізація будівель та механізми фінансування	40
Загальні висновки секції	41
ПІДСУМОК: ШЛЯХ ДО ВІДБУДОВИ МІСЦЯ, ЯКЕ МОЖНА НАЗВАТИ ДОМОМ: КЛІМАТИЧНА НЕЙТРАЛЬНІСТЬ	43

РЕЗЮМЕ

4-й міжнародний симпозіум «Відбудова місця, яке можна назвати домом» був присвячений створенню кліматично-нейтрального та циркулярного міського і сільського середовища в процесі відновлення України. На симпозіумі, який проходив 1-2 листопада 2025 р. у м. Львів, під керівництвом профільних експертів працювали чотири секції. Записи секцій доступні за посиланнями, наданими в назвах відповідних секцій та в додатку. Ключові висновки та рекомендації симпозіуму можна ознайомитись нижче.

Секція 1. Політики, регулювання та реформи для досягнення кліматичної нейтральності

- Рух України до Європейського Союзу і досягнення кліматичної нейтральності має єдину траєкторію, визначену ухваленням Європейського кліматичного закону (Регламент 2021/1119), ринкових інструментів та стандартів. Це створює можливості для систематизованої інтеграції кліматичних цілей у законодавство, пов'язане зі вступом до ЄС, секторальні реформи та правову практику, замість розгляду кліматичної політики як паралельного порядку денного.
- Впровадження європейської системи торгівлі викидами (СТВ та СТВ-2) і механізму вуглецевого коригування імпорту (CBAM), а також дерегуляція цін на комунальні послуги матимуть безпосередній й різкий вплив на зростання цін на енергоносії для домогосподарств та місцевих бюджетів. Такі зміни вимагають завчасного планування цільових інвестицій, механізмів компенсації та соціальних гарантій, щоб запобігти енергетичній бідності та негативній політичній реакції.
- Кліматичне врядування дедалі ширше визнається передумовою здійснення Справедливої трансформації в Україні, проте інституційні зобов'язання залишаються розпорошеними між міністерствами та відомствами. Коли кліматичні цілі та обов'язки визначені нечітко, місцеві органи влади та галузеві суб'єкти схильні відсувати їх на другий план або й чинити опір їхній реалізації. Щоб перетворити кліматичні цілі на послідовні політичні дії, потрібна зрозуміла архітектура врядування з чітко визначеними повноваженнями, координаційними механізмами та системою підзвітності.

Секція 2. Будівельна промисловість, технології та процеси відбудови

- У будівельній промисловості України вже реалізується широкий спектр пілотних проектів, спрямованих на використання матеріалів із низьким вмістом вуглець, методів циркулярного будівництва та альтернативних технологій. Утім, такі ініціативи залишаються поодинокими, а наявні нормативи, практики фінансування та вимоги до публічних закупівель вимагають трансформації, щоб з експериментів ці ініціативи перетворилися на стандартну практику в секторі.

- Результатом попередньої повоєнної реконструкції 1940-х/1950-х, для якої характерним були масове застосування бетону та азбестовмісних матеріалів і недостатня теплоізоляція, крім складнощів реконструкції таких будівель, залишаються ще й колосальні обсяги операційних викидів. Таким чином, стала відбудова передбачає зменшення викидів вуглецю під час нового будівництва і, водночас, забезпечення радикальної й сталої модернізації існуючих будівель.
- Неодноразово наголошувалось, що вступ до ЄС є безперечним рушієм для вдосконалення практики будівництва шляхом її узгодження з європейськими стандартами в аспекті використання матеріалів, енергоефективності та сертифікації. Таке узгодження потребує оновлення будівельних норм та критеріїв закупівель, які заохочують й стимулюють зниження викидів.
- Для процесу відбудови України вже відчутний позитивний вплив технічного потенціалу та креативності архітекторів, інженерів та дослідників. Перетворення цього потенціалу на системні зміни вимагатиме довгострокових політичних зобов'язань, інвестицій у технічну та академічну освіту, а також стабільного попиту на сталі рішення у сфері будівництва.

Секція 3. Землекористування та просторове планування

- Управління землекористуванням в Україні значною мірою формується пріоритетами розвитку окремих секторів, які часто не враховують сукупний вплив на ґрунти, екосистеми та стійкість до кліматичних змін, хоча Україна страждає як від наслідків війни, так і від широкомасштабної деградації ґрунтів, спричиненої недостатнім виконанням нормативів охорони та збереження земель. Впровадження економічних інструментів, які відповідають екологічній та довгостроковій економічній цінності землі та ґрунтів, має стимулювати прийняття рішень в галузі землекористування, спрямованих на мінімізацію запечатування(sealing) та деградації земель.
- Ефективність застосування комплексних просторових планів, як ключового інструменту сталого управління земельними ресурсами, часто знижується через обмеженість даних, нестачу часу та недосконало проведену екологічну експертизу. Тому першочергового значення набуває систематичне ведення кадастрів земель та ґрунтів на рівні громад, що забезпечить надійність даних для прийняття обґрунтованих планувальних рішень.
- У багатьох громадах все ще спостерігається упередженість щодо створення природоохоронних територій через побоювання про можливість обмежень розвитку та втрату прибутків. Успішні приклади, цільові ініціативи, механізми компенсації та регіональна співпраця можуть допомогти продемонструвати, що охорона природи може підтримувати місцевий розвиток, як це видно на прикладі громад Харківської та Львівської областей, представлених на симпозіумі.

Секція 4. Інвестиції у досягнення кліматичної нейтральності

- Досягнення Україною нульового рівня викидів залежить не лише від масштабів фінансування відбудови, але й від того, як структуруються та спрямовуються державні, приватні та змішані фінансові програми. Щоб уникнути закріплення вуглецево-містких активів, потрібно із самого початку враховувати кліматичні, екологічні та соціальні критерії під час прийняття інвестиційних рішень.
- Масштабна відбудова надає унікальну можливість переорієнтувати економіку завдяки таким секторам, як зелена сталь та модернізація будівель, інвестиції в які, якщо робляться з урахуванням кліматичних критеріїв, забезпечують прибутковість, нові робочі місця та енергетичну безпеку. Ці сектори слід розглядати не як нішеві зелені ініціативи, а як стратегічні опори повоєнного відновлення.
- Завдяки реформам управління публічними інвестиціями все більше відповідальності за підготовку комплексних проєктів надається обласним адміністраціям та громадам. Зміцнення місцевого потенціалу для проведення техніко-економічних обґрунтувань, фінансового аналізу, а також кліматичного та екологічного скринінгу має вирішальне значення для забезпечення відповідності проєктів новим національним та європейським стандартам.
- Відбудова для досягнення кліматичної нейтральності в Україні із суто технічного завдання перетворюється на комплексну соціальну та економічну трансформацію. Для забезпечення широкомасштабного впровадження, рівних умов для усіх регіонів та зміцнення довіри між громадами та інвесторами потрібно реформувати наявну системи фінансування відбудови і оновлення житла, адже чинний стан справ й масштаб програм є вкрай незадовільним.

ВСТУП

Тематика симпозиуму та структура звіту

Наразі Україна має водночас задовольняти нагальні потреби, які з'явилися внаслідок війни та руйнувань, спричинених Росією, а також планувати більш стале майбутнє під час довгострокового відновлення. Складність енергетичного переходу та галузевого регулювання під час війни висвітлює необхідність міжгалузевих трансформацій.

Сучасні підходи до архітектурного середовища, землекористування та матеріалів вимагають швидкої стратегічної переорієнтації на забезпечення нульового рівня викидів та нульового рівня чистих втрат біорізноманіття та ґрунтів. Для просування таких змін вирішальне значення мають свідомі інвестиції та політичне управління. Однак більшість дискусій з цього приводу зазвичай залишаються суто теоретичними, а прогресивні ініціативи, як правило, мають дрібний масштаб та не впливають на загальну практику.

У відповідь на ці виклики та з метою сприяння взаємодії науки та політики, тематикою 4-й міжнародного симпозиуму було обрано створення в процесі відбудови України циркулярного міського та сільського середовища та досягнення кліматичної нейтральності.

Організаторами симпозиуму стали Центр досліджень землі і житла Харківської школи архітектури, центр екологічних ініціатив «Екодія», Програма сталого міського розвитку кафедри безперервної освіти Оксфордського університету, Лабораторія розвитку міст України ООН-Хабітат, EU4ClimateResilience, Школа публічного управління

Українського католицького університету та центрально- та східноєвропейська мережа "Bankwatch".

Структура звіту відповідає порядку денному симпозиуму. У кожному його розділі (секції) надано вступ, висвітлено ключові моменти роботи сесій та запропоновано висновки.

Записи засідань див. за посиланнями, наданими в назвах відповідних секцій та в додатку.

Історія проведення симпозиумів "Відбудова місця, яке можна назвати домом"

Серія симпозиумів «Відбудова місця, яке можна назвати домом» – це спільна ініціатива, спрямована на вирішення складних проблем повоєнної відбудови в Україні, в якій особлива увага приділяється житловому будівництву, земельній політиці та просторовому плануванню. У симпозиумах беруть участь українські та міжнародні експерти, політики, науковці та практики, щоб обмінятися знаннями, розробити стратегії та ініціювати партнерства заради сталого відновлення.

Перший [інавгураційний симпозиум](#), що відбувся в м. Гаага (Нідерланди) в лютому 2023 р., був організований Нідерландським агентством екологічної експертизи довкілля (PBL) у співпраці з ГО "Нова житлова політика", Мельбурнським королівським технологічним університетом (RMIT, Австралія) та Українсько-нідерландською міською мережею (UNUN). Цей захід під назвою "Форум відновлення житла в Україні" зібрав понад 400 учасників для обговорення нагальної потреби в безпечних, доступних та енергоефективних житлових рішеннях для України. Висновки та рекомендації цього форуму були представлені у вичерпному звіті "*Відбудова місця, яке можна назвати домом: поширення знань для відновлення України*", який став засадничим документом для реалізації системних ініціатив в галузі відбудови.

Розвитком цієї ініціативи став [2-й симпозиум](#), проведений у м. Львів у листопаді 2023 р. і присвячений ролі земельної політики в повоєнній Україні. На симпозиумі, організованому ГО «Нова житлова політика» та Харківською школою архітектури, розглядалися законодавчі та структурні виклики, стале землекористування та шляхи врахування житлових потреб у практиці управління земельними ресурсами. Результати симпозиуму представлені у звіті, в якому наголошується на важливості узгодження земельної політики з відновленням житла для забезпечення збалансованості та інклюзивності процесу відбудови.

Наступний, [3-й симпозиум](#), проведений в листопаді 2024 р., продовжив обрану траєкторію шляхом розгляду майбутнього просторового планування в Україні. Симпозиум був організований Харківською школою архітектури у партнерстві з Університетом Аалто (Фінляндія), Лабораторією розвитку міст

України ООН-Хабітат та іншими партнерами і був присвячений актуальним питанням просторового планування, освітнім потребам майбутніх планувальників та соціальним викликам. На ньому прозвучали доповіді українських та європейських науковців і практиків і була запланована публікація обраних статей у тематичному випуску журналу [AESOP Transactions](#).

Результати симпозіуму та поширення його матеріалів

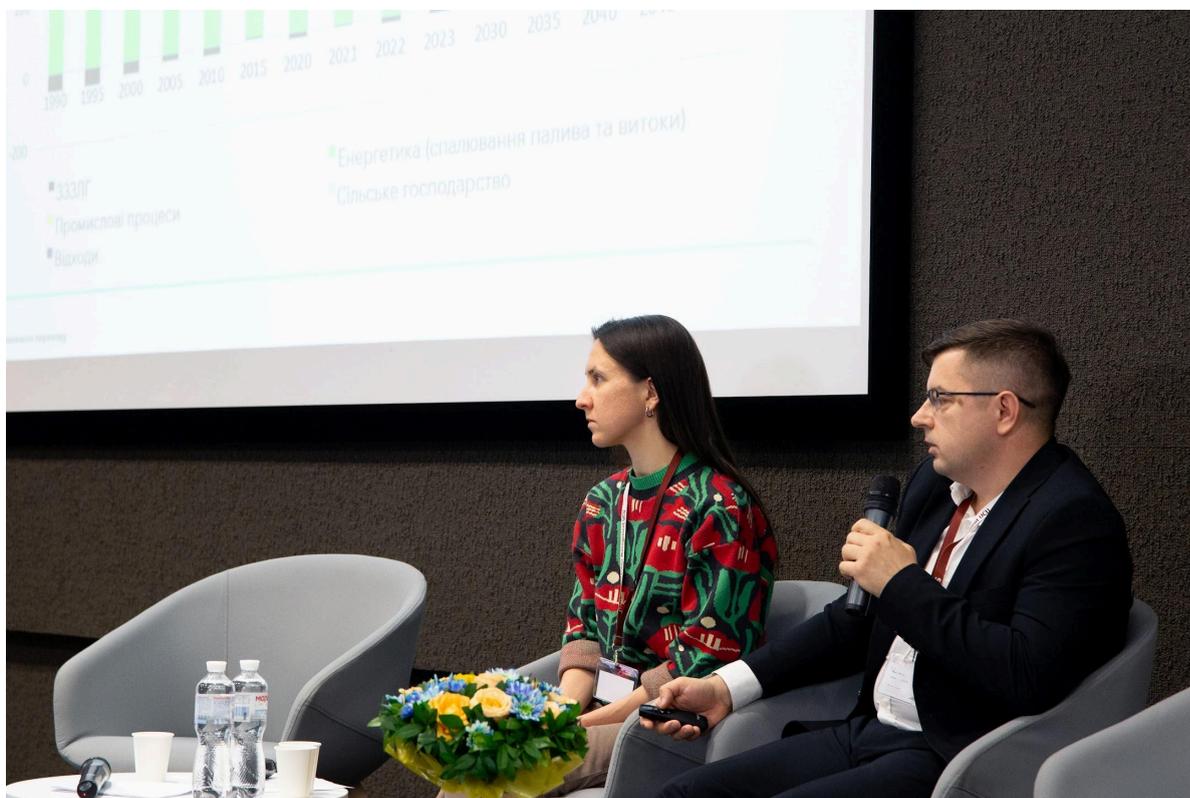
Проведення симпозіумів «Відбудова місця, яке можна назвати домом», сприяло створенню середовища для співпраці, де зацікавлені сторони можуть обмінюватися ідеями, передовим досвідом та розробляти напрямки і політичні ініціативи для відбудови України. Симпозіуми сприяють інтеграції міжнародного досвіду із місцевими знаннями і створюють банк знань для відбудови, яка б водночас задовольняла нагальні потреби і закладала фундамент для більш стійкого та справедливого майбутнього.

Систематична публікація звітів та наукових робіт за результатами цих симпозіумів, гарантує, що їхні висновки і надалі будуть застосовуватись для прийняття політичних рішень з їх подальшим впровадженням, що сприятиме ширшому обговоренню питань повоєнної відбудови та сталого розвитку.

СЕКЦІЯ 1: ПОЛІТИКИ, РЕГУЛЮВАННЯ ТА РЕФОРМИ ДЛЯ ДОСЯГНЕННЯ КЛІМАТИЧНОЇ НЕЙТРАЛЬНОСТІ

Керівники секції: Анастасія Івашина та Анастасія Колюсь

Запис: [Секція 1. Сесія 1. Вступна лекція: Шлях України до ЄС та нульовий рівен...](#)

Вступ та цілі секції

Секція була присвячена передусім крокам з боку національного уряду, що створюють середовище для змін, необхідних для досягнення кліматичної нейтральності. Метою було виявити як поточний статус євроінтеграційних зусиль України в частині довкілля та клімату, так і замапувати стратегії, плани, інші документи українського уряду, що визначають його кліматичну й енергетичну політику.

Сесія також мала на меті розглянути наслідки впровадження політик на місцевому рівні: від секторів, таких як транспорт та енергетика, де нові регуляторні зобов'язання призведуть до серйозних змін у ціноутворенні та матимуть далекосяжні наслідки для споживачів та надавачів послуг, до конфліктів щодо захисту та збереженню природи на шляху до кліматичної нейтральності та євроінтеграції.

Огляд та основні тези сесій:

Сесія 1: Рух України до ЄС та кліматичної нейтральності

Сесія розпочалася зі вступної лекції *Наталії Андрусевич* про перетини євроінтеграційних зусиль України з рухом до кліматичної нейтральності.

Угода про асоціацію України з ЄС містить зокрема статті, що вже майже десятиліття визначають на правовому рівні рух України до ЄС:

- Ст. 361, що визначає зміну клімату як одну з важливих глобальних і регіональних проблем для співробітництва між Україною і ЄС;
- Ст. 374, що закликає сторони розвивати свій науковий потенціал з метою дотримання глобальних зобов'язань, зокрема у сфері зміни клімату.

Євроінтеграція відкриває для України значні можливості модернізації ключових секторів економіки – енергетики, транспорту, будівництва і теплопостачання, звичайно, за умови послідовного проведення реформ і недекларативного наближення українського законодавства до права ЄС.

Серед внутрішніх факторів формування кліматичної політики України головними є вплив зміни клімату на пересічних українців та потреба повоєнної відбудови з врахування кліматичних та екологічних чинників.

Зобр. 1.1. З аналітичної записки РАЦ "Суспільство і довкілля" – "Зміна клімату та мешканці України: особливості громадської думки та комунікації", 2024 р.

Згідно із всеукраїнським соціологічним опитуванням, проведеним у квітні 2024 р.:

- Більшість українців переконані, що зміна клімату є серйозною проблемою (55,6%), а третина – надзвичайно серйозною (10 за

шкалою від 1 до 10). Лише 7% не вважають зміну клімату значною проблемою.

- Майже 2/3 українців та українок відчувають особисту відповідальність за боротьбу зі зміною клімату (61,1%), чверть – повністю погоджуються, що боротьба зі зміною клімату – їхня особиста відповідальність (27,4%).

Водночас критично важливим для України залишається доступ до стабільного довгострокового кліматичного фінансування, наприклад, через Соціальний кліматичний фонд ЄС.

Сесія 2: Архітектура кліматичного врядування в Україні

Перша частина сесії 2 була присвячена архітектурі кліматичного врядування (АКВ) в Україні. Були презентовані основні знахідки експертного аналізу “Архітектура кліматичного врядування в Україні: основні тенденції та перспективи розвитку”, ініційованого та проведеного за підтримки Українського кліматичного офісу.

Зобр. 1.2. Із виступу “Кліматичне врядування при переході: що потрібно Україні до 2050 р. й далі?” Шаміль Хакімзянов, старший технічний радник проєкту Capacities for Climate Action (Український кліматичний офіс), GIZ Україна

Серед 13 Рекомендацій Українського кліматичного офісу задля розвитку архітектури кліматичного врядування в Україні можна виокремити наступні, як такі, що матимуть найбільший доданий ефект:

1. Розробити модель АКВ, яка б базувалась на найкращих практиках країн-членів ЄС (адміністратори СТВ – DEHSt, KOBiZE, незалежні дорадчі органи – CCC, екологічні фонди – NFO&GW, німецькі та шведські екологічні/кліматичні агенції).
2. Посилити інституційні спроможності та забезпечити стабільне фінансування в профільному Міністерстві та/або перспективній

кліматичній агенції для повної імплементації кліматичного законодавства ЄС та активно займатись кліматичною дипломатією.

3. Пріоритезувати питання Кліматичних дій в МінЕкономіки та забезпечити досягнення прогресу в рамках процесу ступу в ЄС (розділ 27 та інші пов'язані розділи), а також виконання індикаторів Ukraine Facility Plan/рекомендацій зі Звіту про прогрес України в рамках Пакета розширення Європейського Союзу.
4. Розглянути можливість запровадження посади Віце-прем'єр-міністра з питань зміни клімату або покладення відповідного функціоналу на Першого віце-прем'єр-міністра України для координації Кліматичних дій.
5. Надавати методологічну підтримку та проводити регулярне навчання місцевим органам влади з питань планування, впровадження та моніторингу та оцінки кліматичної політики, включаючи інтеграцію в інші місцеві стратегії.
6. Синхронізувати національні та регіональні/місцеві стратегії (наприклад, ПДСЕРК в рамках Угоди мерів), щоб уникнути дублювання та неузгодженостей і також забезпечити, щоб плани пом'якшення зміни клімату та адаптації стали обов'язковими компонентами регіональних та місцевих стратегій розвитку.
7. Розглянути можливість створення Національного кліматичного форуму України як платформи для діалогу та координації зацікавлених сторін.

Один із документів національного рівня, які визначають кліматичне врядування в Україні, – Національний [план](#) з енергетики і клімату (НПЕК). Про особливості підготовки та моніторингу цього плану також ішлося під час другої сесії.

Розробка НПЕК була зобов'язанням України в межах договору про заснування Енергетичного співтовариства, а згодом – індикатором Ukraine Facility.

Попри збройну агресію Росії, Україна демонструє поступ у реалізації визначених у НПЕК заходів і політик. Принаймні половина цих політик і заходів можуть бути реалізовані, попри обмеження воєнного часу. Лише поодинокі взагалі не можуть бути втілені. Крім того, обставини зумовлюють прискорену реалізацію окремих політик – наприклад, тих, що спрямовані на забезпечення достатності генеруючих потужностей та підвищення стійкості енергосистеми.

Зараз триває оновлення Плану, який буде представлений для публічного обговорення.

НПЕК: незалежний моніторинг

144 політик і заходів

205 індикаторів

Загальний бал виконання і прогрес

Q4 2024

Q2 2025

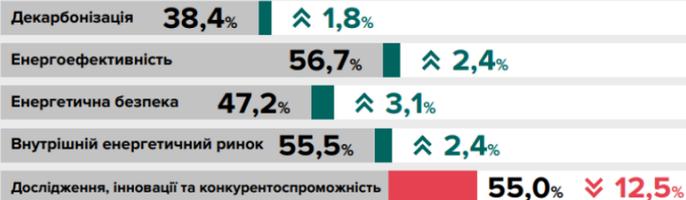

Зобр. 1.3. Із виступу "Місце Національного плану з енергетики та клімату (НПЕК) в переході до net-zero. Моніторинг втілення НПЕК". Роман Ніцович, директор з досліджень DiXi Group

НПЕК: незалежний моніторинг (2)

Динаміка прогресу по напрямках

Оцінка здійсненності

Зобр. 1-4. Із виступу "Місце Національного плану з енергетики та клімату (НПЕК) в переході до net-zero. Моніторинг втілення НПЕК". Роман Ніцович, директор з досліджень DiXi Group

Сесія 3 та 4: Погляд на декарбонізацію в окремих секторах: транспорт, теплопостачання та СВМ

Одна з тем третьої сесії — декарбонізація транспорту. За даними Світового банку, на сектор транспорту в Україні припадає близько 40% забруднювачів повітря та приблизно 12% викидів парникових газів. Однією із ключових проблем сектору в Україні є нерозвинена система громадського транспорту та міжміського сполучення, що підвищує потребу населення у використанні приватних авто, додаючи викиди парникових газів в атмосферу.

Регламент ЄС 1370/2007 про суспільно важливі перевезення (PSO) є одним із євроінтеграційних зобов'язань України.

Прикладами результативного реформування транспортної системи, що є найбільш релевантними для України можуть бути Будапешт, Рига і Тбілісі, де відбулась модернізація рухомого складу, а перевага у закупівлях була надана екологічнішим видам транспорту (наприклад електробусам).

Структура джерел генерації

Вид Ресурсу	До 2022	Актуальний Стан (2024 рік)	Прогноз 2024
Природний газ	65% – 75%	Залишається основним ресурсом. Використовується для заміщення втрат потужностей на вугіллі.	70% – 80%
Вугілля	15% – 20%	Критичне скорочення обсягів. Переважна більшість великих вугільних ТЕЦ пошкоджена, зруйнована або знаходиться в окупації.	< 3%
Біомаса та Відходи (Щепа, пелети, біогаз)	5% – 10%	Найбільш активне зростання. Пріоритет держави для забезпечення енергонезалежності та децентралізації.	10% – 15%
Мазут та інші нафтопродукти	< 3%	Використовується як резервне/аварійне паливо. Критично важливий для роботи мобільних котелень.	< 5%
Електроенергія	< 2%	Використовується в малих модульних системах. Зростання обмежене дефіцитом електроенергії в ОЕС.	~ 2%

Зобр. 1.3. Із виступу "Виклики та можливості сфери теплопостачання в Україні". Михайло Лук'яник, експерт з питань теплопостачання ГО "Екоклуб"

Ще одна тема сесії стосувалася сфери теплопостачання в Україні, зокрема централізованого опалення. В Україні населення залишається основним споживачем теплової енергії, тоді як структура її виробництва за останні десятиліття зазнала суттєвих змін: домінування природного газу зберігається, але частка вугілля стрімко скорочується через руйнування та окупацію ТЕЦ, водночас поступово зростає роль біомаси й відходів.

З 1990 року в Україні в понад два рази скоротилося підключення до центрального теплопостачання: з 108 млн Гкал/рік у 1990 році до приблизно 42 млн Гкал/рік станом на 2025. Це викликано рядом проблем у галузі, як-от неринкові тарифи, відсутність інвестицій, зношені мережі та застаріле обладнання, неутеплені будинки.

За думкою експерта, кроками, що необхідні для покращення системи теплопостачання в Україні є:

- Підготовка населення до зростання тарифу, тобто відміни мораторію, до 4-го кварталу 2026 року.
- Спрощення виходу на ринок нових виробників енергії;
- Доступні кредитні кошти, інвестиції в системи постачання;
- Перегляд ціни на газ для населення та перехід на ринкові умови, цільові субсидії.
- Пріоритет для ВДЕ у фінансуванні (стимулювання державою попиту на ринку на чисте тепло).

Додаткова інтервенція була присвячена вуглецевому ціноутворенню, системі торгівлі викидами (СТВ) та механізму СВМ (Carbon border adjustment mechanism; *укр.* механізм вуглецевого коригування імпорту).

Для України впровадження СТВ є частиною євроінтеграційних зобов'язань і для ефективного функціонування вона має базуватися на таких елементах, як: система моніторингу, звітності та верифікації викидів парникових газів; створення єдиного реєстру СТВ; визначення сфери охоплення (види діяльності, установки, види ПГ); визначення умов проведення аукціонів; цільове використання надходжень від аукціонів; співвідношення із податком на двоокис вуглецю; співвідношення із СВМ.

Сесія 5: Кліматична нейтральність vs природа – про потенційні національні парки

Ішлося про роль природних екосистем, зокрема торфовищ, у досягненні кліматичної нейтральності. Попри те, що торфовища займають удесятеро меншу площу за ліси, вони утримують удвічі більше двоокису вуглецю .

Ольга Денищик (Фонд Зуккова) наголосила на тому, що активне осушення торфових боліт задля отримання палива чи добрив, призвело до масового викиду вуглецю та посилення кліматичної кризи. Осушені торфовища стали схильними до пожеж, які часто відбуваються у вигляді тління, супроводжуючись значними викидами парникових газів та токсичного диму. Подібні наслідки спостерігаються і на осушених заплавах річок, де ризик займання суттєво вищий. Загалом викиди з деградованих торфовищ становлять близько 5% від усіх викидів, хоча ця частка відрізняється між країнами.

Сучасним шляхом відновлення цих екосистем є палюдикультура – повторне зволоження осушених боліт та вирощування вологолюбних рослин, що сприяють збереженню торфу. Біомасу, отриману з таких насаджень, можна використовувати як екологічно дружній ресурс для виробництва пакування, утеплювачів, паперу чи тканин, поєднуючи природоохоронні та економічні вигоди.

Загальні висновки секції:

Євроінтеграційний шлях України та шлях до кліматичної нейтральності будуть йти паралельно та в одному напрямку, а підготовка до вступу в ЄС – основний чинник, який визначатиме умови та сприятиме реформуванню кліматичної політики та права ЄС в Україні, а також їх практичному застосуванню.

Секторальні процеси, зокрема запровадження СТВ, СТВ-2 та вуглецевого коригування імпорту, а також заборона на регулювання цін на комунальні послуги матимуть далекосяжний вплив на ціноутворення та доступність енергетичних послуг, і підсилять кризові явища в українській енергетиці, що вимагатиме розумного втручання уряду.

В цьому світі, архітектура кліматичного врядування є основою для досягнення цілей України в сфері клімату й забезпечення соціальної справедливості при переході. Наразі вона на стадії формування, і необхідна консолідація уваги уряду до постановки АКВ в центрі здійснення політик. Без ефективної інституціоналізації АКВ місцеві та секторальні актори не зможуть ефективно підтримувати шлях України до карбонової нейтральності, а політики держави не матимуть синергетичного ефекту та наражатимуться на спротив або будуть ігноруватися через нерозуміння, непрозорість цілей та відсутність широкої підтримки.

СЕКЦІЯ 2: (ВІД)БУДОВА: ТЕХНОЛОГІЇ ТА ПРОЦЕСИ

Керівники секції: Михайло Шевченко (лабораторія сталих практик *Materia Lab*), Джеймі Вудз (ООН-Хабітат)

Запис: [Секція 2. Сесія 1: Вступна лекція. Оцінка вуглецевого сліду післявоєнно...](#)

Вступ та цілі секції

Зараз, коли будівельна галузь взяла на себе колосальне завдання відбудови України, щоб підтримати її відновлення, цей процес матиме потенційні серйозні наслідки для довкілля. Якщо відбудова продовжуватиметься із застосуванням технологій та процесів, які наразі застосовуються в Україні, за прогнозами викиди, пов'язані з будівельною галуззю, перевищать 570 млн. т CO₂, що більш ніж утричі перевищує загальний річний обсяг викидів в Україні у довоєнний період. Ця вражаюча статистика заклала основу для розгляду того, як відновлення України може водночас задовольнити нагальні потреби та сприяти досягненню довгострокових кліматичних цілей.

Метою усіх п'яти сесій було зібрати разом архітекторів, інженерів та науковців з України та інших країн світу і організувати обговорення того, яким чином модернізація будівельних матеріалів, технологій та процесів може сприяти циркулярному та низьковуглецевому відновленню. Загалом, ця секція проводилась, щоб підкреслити як масштаб наявних проблем, так і розмаїття інновацій, що виникають в українській практиці, а також щоб подивитись на відбудову як на основу для створення більш сталого, стійкого та сучасного архітектурного середовища та будівельної галузі.

Огляд та основи тези сесій:

Сесія 1: Контекстуалізація виклику досягнення кліматичної нейтральності під час відбудови

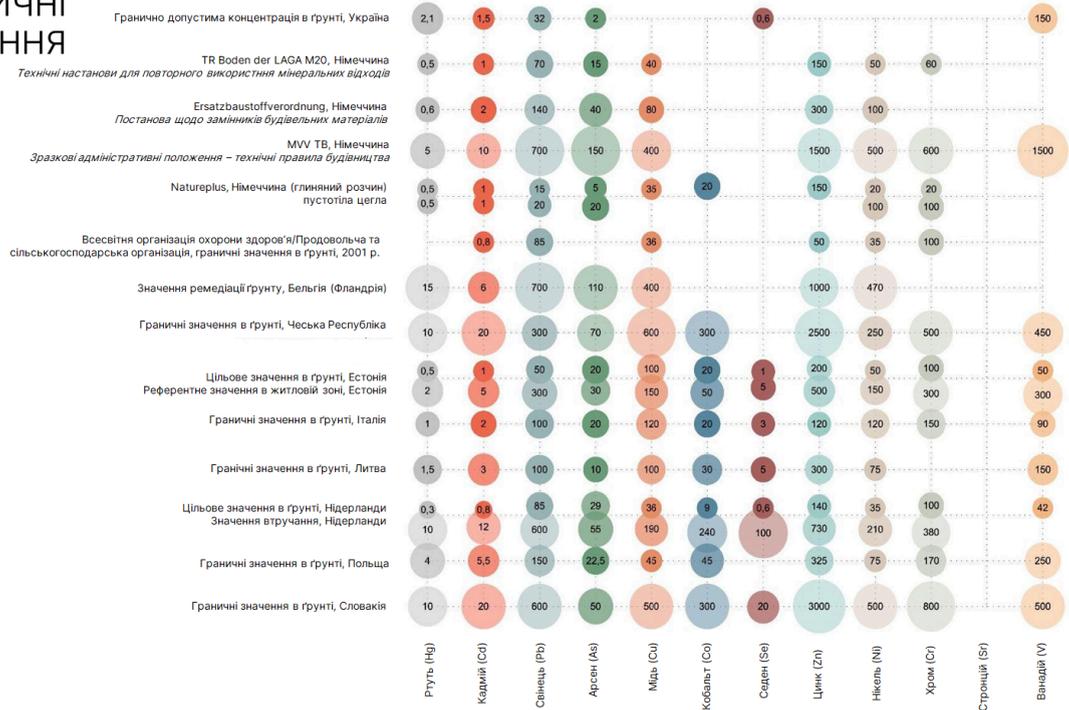
Секція 2 відкрилась презентацією проф. Тору Кобаякави з Університету Ніхон (Японія), у дослідженні якого розраховується прогнозований Карбоновий відбиток повоєнної відбудови України. Аналіз, проведений проф. Кобаякавою на підставі даних Швидкої оцінки завданої шкоди та потреб, демонструє, що відбудова із застосуванням наявних методів може призвести до викидів, обсяг яких майже в чотири рази перевищить загальні довоєнні обсяги викидів в Україні.

Проф. Кобаякава проаналізував потенційну можливість зменшення інтенсивності будівельних викидів в Україні (яка більш ніж у десять разів вища, ніж у Німеччині) завдяки модернізації процесів та впровадженню чистіших технологій. Під час роботи сесії було підкреслено дуальний характер відбудови: з одного боку, її моральну та матеріальну імперативність, а з іншого – надану нею можливість переосмислити будівельну галузь відповідно до кліматичних зобов'язань та стандартів ЄС. Ця дискусія визначила завдання для роботи решти сесій Секції 2: дослідити шляхи реалізації такої можливості.

Сесія 2: Відбудова з використанням інноваційних матеріалів: від переробленого сміття до біоматеріалів

Протягом сесії 2 демонструвались передові приклади використання інноваційних матеріалів як підхід до вирішення проблем, пов'язаних із будівельним сміттям, його забрудненням та повторним використанням. Анна Помазанна та Михайло Шевченко (лабораторія сталих практик *Materia Lab*) представили дослідження, присвячене використанню забрудненого ґрунту як будівельного матеріалу для відбудови України. Їхня робота продемонструвала, що за умови проведення ретельного аналізу та застосування принципів циркулярної економіки такі стратегії надають можливість безпечного використання ґрунтів, пошкоджених внаслідок військових дій, що зменшить навантаження на сміттєзвалища і водночас надасть вкрай потрібні будівельні матеріали для сталої відбудови повоєнної України [зобр. 2.1]. Катерина Лопатюк презентувала інструмент, створений на базі штучного інтелекту: *Circularity on the Edge* [циркулярність на межі – прим. пер.], який використовує відеозаписи, отримані за допомогою дронів, для виявлення у зруйнованих будівлях матеріалів, придатних для повторного використання. Ця цифрова інновація безпосередньо пов'язує аналіз даних з можливістю видобутку будівельних матеріалів для повторного використання. Максенс Гранжо з Швейцарського федерального технологічного інституту (EPFL, м. Лозанна) поділився результатами експериментів, присвячених повторному використанню великогабаритного бетонного щебеню в нових несучих стінах, і запропонував методологію використання уламків під час відбудови та відновлення.

ГРАНИЧНІ ЗНАЧЕННЯ

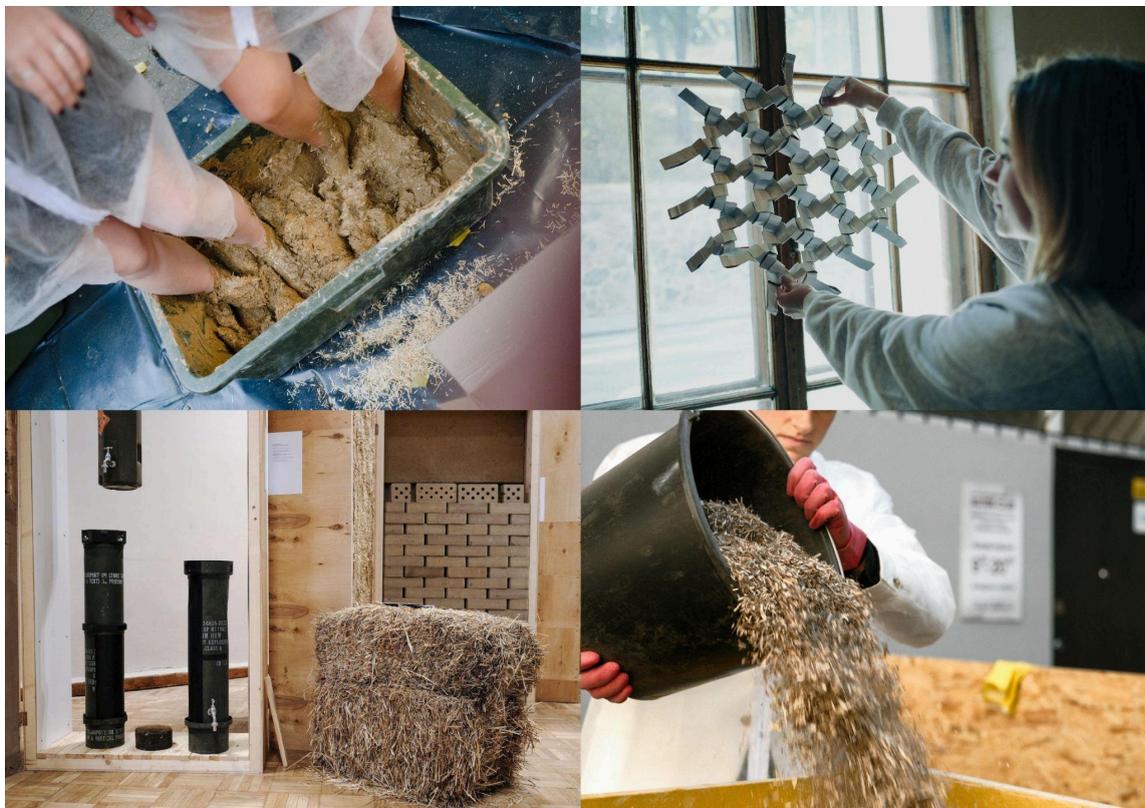
Зобр. 2.1. Дослідження лабораторії сталих практик "Materia Lab" щодо гранично допустимих значень забруднення ґрунту

Під час загальної дискусії, модераторкою якої виступила Ольга Сивак (AVR Development, співзасновниця Української ради із зеленого будівництва), наголошувалось, що в Україні вже реалізуються інновації в галузі використання новітніх матеріалів, хоча щоб підтримати їхнє впровадження потрібно розвивати нормативно-правову базу та технічні стандарти. Учасники зазначили, під час відбудови впровадження цих практик може суттєво зменшити кількість відходів та обсяги викидів Карбону.

Сесія 3: Шляхи до циркулярної економіки в Україні: прогрес, прогалини та стратегічні альянси

Протягом третьої сесії розглядалось, як українська будівельна галузь впроваджує принципи циркулярної економіки. Софія Халат (Норе Номе Надія) окреслила виклики циркулярності, зокрема обмежену обізнаність, застарілі стандарти та фрагментовані ланцюги постачань. У своїй презентації доповідачка продемонструвала, як попри такі виклики ініціатива *Nore Nome Nadia* просуває принципи циркулярної економіки у своїх проєктах відбудови [зобр. 2.2]. Анна Марченко (Аланський університет мистецтв та соціальних наук, Німеччина) презентувала проєкт відбудови водопостачання в м. Миколаїв "Mikolaiv Water Hub", наголошуючи на принципах циркулярної економіки, закладених в проєкт. Скотт Брукс (Elliott Wood) поділився міжнародним досвідом і розповів, як ініціатива на місцях та фахівці-практики сприяли політичним змінам на користь впровадженню принципів низьковуглецевого будівництва та циркулярної економіки у Великій Британії. На останок, Андрій Штендера (Martin Duplantier Architects)

поділився своїми міркуваннями про те, як співпраця між українськими та європейськими архітекторами сприяє впровадженню методів циркулярної економіки в проектування та будівництво, і проілюстрував свою точку зору прикладами з м. Ізюм та с. Іванків.

Зобр. 2.2. Використання для відбудови матеріалів на біо-основі ініціативою "Норе Ноте Надія"

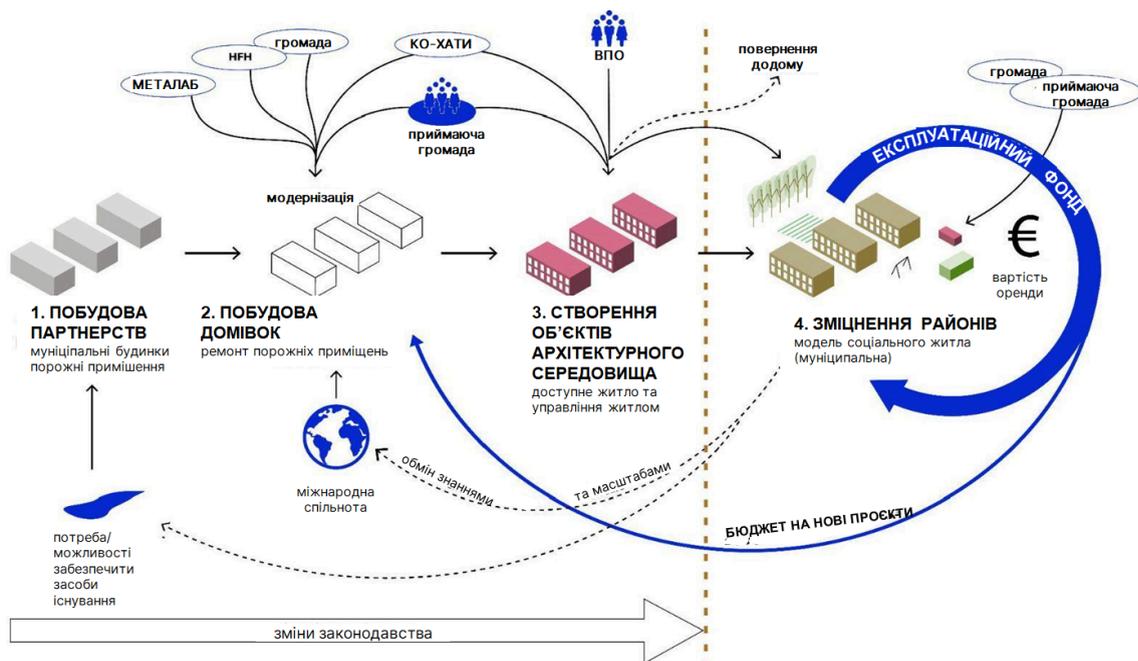
Сесія, модератором якої виступив Джеймі Вудз (ООН-Хабітат), завершилась висновком про відставання політики від практики: адже інновації з'являються в результаті роботи практиків, які експериментують у реальних проєктах, що часто випереджають політичні рішення. Учасники закликали створювати стандарти, проводити навчання та готувати ініціативи спрямовані на те, щоб з окремих проєктів принципи циркулярної економіки поширювались на загальногалузеві процеси, яким можна забезпечити політичну підтримку.

Сесії 4-5: Від відновлення до переосмислення: роль реабілітації та адаптивного повторного використання у відбудові

Заключна сесія була присвячена адаптивному повторному використанню як формату відбудови, для якого водночас характерні низький Карбоновий відбиток та соціальна відповідальність. Анастасія Пономарьова (Ко-Хати) представила роботу ініціативи "Ко-Хати", присвячену створенню житла для переміщених осіб шляхом адаптивного повторного використання порожніх або недостатньо використовуваних будівель у партнерстві з муніципалітетами та місцевими громадами. Окрім задоволення невідкладної потреби у житлі, ініціатива також прагне системних змін і демонструє, як

короткострокова модернізація може перетворитися на модель створення муніципального соціального житла, яка зміцнює райони, реінвестує кошти на його утримання на місцевому рівні та робить свій внесок у довгостроковий політичний та законодавчий процес реформування заради керованої громадами сталої відбудови [зобр. 2.3].

Дункан Бейкер-Браун (*BakerBrown Studio*) прокоментував стратегії використання відходів у будівельній галузі та наголосив на необхідності повторного використання існуючих матеріалів та на потребі ставитись до міст як до "копалень" корисних матеріалів ери антропоцену. Його презентація показала, як циркулярне проектування, модернізація та адаптивне повторне використання можуть різко зменшити обсяги відходів та викиди Карбону. Лідія Шимон і Барт Груйарт (*Нео-Еко Україна*) представили проекти, що демонструють застосування принципів циркулярної економіки для відбудови України, зокрема розробки низьковуглецевого цементу, використання теплоізоляційних матеріалів на біологічній основі у будівлях, які відбудовуються для повторного використання, а також першу в Україні лабораторію для виявлення азбесту, яка дозволяє безпечно повторно використовувати матеріали та будівельне сміття.

Зобр. 2.3. Діаграма підходу до колективного житла (Ко-Хати)

Під час сесії, модератором якої став Михайло Шевченко (*Materia Lab*), наголошувалось на користі експериментування та проведення практичних демонстрацій для просування сталого будівництва в Україні. Доповідачі погодилися, що важливими передумовами для політичних змін є пілотні проекти, особливо присвячені тестуванню інноваційних матеріалів або нетрадиційних способів повторного використання будівельних матеріалів,

хоча в Україні такий рух часто уповільнюється суворими будівельними нормами. Учасники наводили приклади проєктів "Нового європейського Баугауза" та інших ініціатив, в яких застосовуються принципи циркулярності, щоб показати, що повторне використання та адаптація можуть бути як екологічно доцільними, так і економічно вигідними і часто виявляються дешевшими, ніж пошук нових матеріалів, якщо врахувати витрати, пов'язані з використанням таких матеріалів протягом всього їхнього життєвого циклу.

Загальні висновки секції:

Секція 2 продемонструвала нагальну потребу в трансформації будівельної галузі, в якій проводяться активні експерименти, але яка все ще шукає системні шляхи їхнього поширення. Протягом усіх сесій учасники ділилися прикладами пілотних проєктів і дослідницьких ініціатив та прототипами матеріалів, які демонструють, що будівельна галузь може стати низковуглецевою та циркулярною. Утім, успішні проєкти залишаються поодинокими. Для їхнього поширення потрібно, щоб технічні інновації узгоджувались із політичними реформами та фінансовими інвестиціями.

Під час обговорення розглядалися уроки попередньої повоєнної відбудови України, коли швидке будівництво житла та інфраструктури спиралося на використання низькоякісних, вуглецевомістких матеріалів без приділення достатньої уваги їхньому впливу на довкілля. Масове використання бетону створило спадщину будівель, які не є теплоефективними та експлуатація яких пов'язана зі значними обсягами викидів, і наразі багато з таких будівель занепадає та потребує суттєвої модернізації. Ремонт будівель та повторне використання матеріалів ускладнюються поширеністю азбесту в наявному будівельному фонді, що збільшує витрати на відбудову та обмежує її можливості. Тому учасники наголосили, що Україна стикається з двома нероздільними викликами: необхідністю зменшити обсяги викидів Карбону під час відбудови та водночас вирішити проблему викидів Карбону під час експлуатації вже існуючих будівель, адже стале відновлення залежить від прогресу в обох цих напрямках.

Дискусія завершилася в оптимістичному, але водночас реалістичному ключі: учасники погодилися, що відбудова є одночасно серйозним викликом і безпрецедентною можливістю для модернізації будівельної галузі України. Ключовим рушієм цієї трансформації було визначено вступ України до ЄС, який відкриває можливості для узгодження національних практик із європейськими стандартами у сфері використання матеріалів, енергоефективності та будівельних процесів, а також для активізації передачі технологій, міжнародного фінансування й наукової співпраці. Водночас учасники наголосили, що така трансформація — з упровадженням принципів циркулярної економіки та низковуглецевого будівництва — буде складною й вимогливою та потребуватиме суттєвого перегляду будівельних нормативів, систем сертифікації й закупівель. Прогрес у цій сфері залежатиме не лише від технічних рішень, а й від послідовної політичної волі

та громадської підтримки, які мають закріпити принципи сталого розвитку в політиці, інвестиційних підходах і суспільних очікуваннях.

Роботу на секції можна підсумувати так: креативність, технічні навички та співпраця, що вже стали невід'ємними елементами відбудови України, можуть водночас закласти основу для кліматично нейтрального майбутнього — за умови їх підтримки узгодженими політичними ініціативами, інвестиціями та освітніми програмами. Наступним кроком має стати перехід від пілотних ініціатив до стандартизованої практики, яка гарантуватиме, що відбудова буде не лише повоєнним відновленням, а й усвідомленим кроком України до сталого розвитку та підвищення кліматичної стійкості.

СЕКЦІЯ 3. ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ ТА ПРОСТОРОВЕ ПЛАНУВАННЯ

Керівники секції: Марія Д'ячук (Екодія), Олександр Анісімов (ХША/Університет Аалто, Фінляндія), Богдан Кученко (Екодія)

Запис:

https://www.youtube.com/watch?v=tWL1tTqFOYU&list=PLkfkWCxSthvLiABeiDli_Z66F0L CXaTGE&index=10

Вступ та цілі секції:

Говорячи про досягнення Україною Net Zero неможливо оминати увагою теми землекористування та просторового планування, адже наша економіка так чи інакше залежить від землі, особливо в Україні, де 70% площі країни займають сільськогосподарські землі. У цьому контексті Net Zero стосується як припинення вилучення природних територій під господарські потреби, так і визнання внеску природних екосистем у досягнення кліматичної нейтральності.

Неможливо оминати увагою вплив воєнних дій на стан та доступність земельних ресурсів. На жаль, забруднення величезних територій через війну буде визначати розподіл землекористування в Україні ще багато десятиліть.

Огляд та основні тези сесій:

Сесія 1: Міжнародні підходи щодо земельних ресурсів та рух до Net Zero

Відповідно до дослідження [Net Zero & Land Rights](#), сільське господарство є основним фактором, що впливає на глобальний попит на землю, тоді як житло, інфраструктура, збереження біорізноманіття та кліматичні потреби лише підсилюють його (Моріц Хауер, TMG Research). Тому важливо забезпечити баланс потреб між різними секторами.

Вилучення земель під будівництво та розвиток інфраструктури стабільно призводить до скорочення площі природних територій в Україні та світі. І хоча в умовах постійної економічної та соціальної потреби в новому будівництва досягнути Net Zero Land Take вкрай складно, але є можливості наблизитись до нього, стимулюючи нове будівництво на занедбаних промислових територіях, замість вилучення земель із природи чи сільського господарства.

Зобр. 3.1. Net Zero: наслідки для попиту на землю та землекористування (Моріц Гауер, штатний дослідник, випускаючий редактор, TMG Research)

Ми розуміємо, що сільське господарство створює основний попит на землю в Україні, а в умовах війни та релокації підприємств цей попит лише посилюється. Тому важливо розуміти як Україна, в особі представників державних інституцій, бачить збалансоване землекористування і чи можливо досягти 15% територій природно-заповідного фонду до 2030 р.

У цьому контексті, важливу роль відіграють стратегічні документи держави, одним із яких є Стратегія збереження біорізноманіття України до 2035 р., розробка якої почалась у поточному році силами попереднього Міндовкілья та UNDP із залученням науковців та представників громадськості (Сергій Матвеєв, ПРООН-ГЕФ). Написана з урахуванням Стратегії біорізноманіття

ЄС та Куньмінсько-Монреальського рамкового протоколу, стратегія передбачає низку важливих цілей: від консервації щонайменше 300 тис. га земель і відновлення рослинності у межах прибережних смуг річок до взяття під особливу охорону не менше 30 відсотків території України.

Зокрема, національним законодавством уже передбачено включити до природно-заповідного фонду щонайменше до 15% від площі країни у 2030 році, із нинішніх 6,94%. Втім, в Україні багато стратегічних документів і прописано хороших заходів, але треба зрозуміти як почати втілювати ці заходи та стимулювати їх, щоб громадам та державі стало вигідно зберігати природоохоронні території, та як запобігати зміні цільового призначення цінних природних територій. Зокрема, Андрій Мартин (НУБіП) запропонував матрицю потенційних економічно-правових інструментів:

Можливі економічні інструменти та їхня адаптація до контексту України

Інструмент	Механізм	Переваги	Виклики/ обмеження	Зауваження щодо адаптації до контексту України
Вилучення приросту вартості землі (Land value capture)	Вилучення приросту вартості землі внаслідок державних інвестицій (напр., у нову інфраструктуру). Методи: збори на благоустрій, стягнення, особлива оцінка, збір на приріст вартості землі	Безпосередній зв'язок із доходом від зростання вартості; дохід для публічного сектору; узгодження ініціатив	Потребує надійної оцінки вартості землі, кадастрової прозорості, політичного тиску	У 2021 р. Україна вже намагалась частково застосувати цей інструмент (Закон №1423) до с/г земель. Поширити на всі типи земель: інтегрувати з фінансуванням відбудови.
Одноразовий збір за зміну призначення/ забудову	Застосовується у разі зміни типу землекористування (зміни зонування, отримання дозволу). Еквівалентні поняття: "податок на зміну типу землекористування", "impact fee"	Потужний стримуючий фактор для ухвалення рішень; безпосереднє фінансування послаблення наслідків забудови	Може відлякати інвесторів, вимагає оцінки та впровадження	Повернути та модернізувати "позитивну відповідальність", але за оновленими тарифами, індексування інфляції, на чіткій основі та без зайвих винятків
Диференціація податку на землю/власність (податок на ділянки, що не використовуються)	Обкладати більшим податком землю, яка не використовується, або використовується неналежним чином, а також ділянки, землекористування яких, невдовзі зміниться	Заохочує ефективне землекористування, запобігає спекуляції та утримуванню пустих земель в портфелях	Потребує вмілого адміністрування податків, може спричинити політичний опір	Повернути базову ставку податку на землю до його ринкового значення, накладати штрафні санкції за "притримання" землі для подальшої забудови замість її використання.
Щорічний внесок за вартість землі або збір за землю	Щорічний внесок, пропорційний до вартості "непокращеної" землі	М'який стимул, менший шок; передбачений прибуток	Може розглядатись як подвійне оподаткування, важко адмініструвати оцінку	Може бути організований поетапно в зонах міського зростання, прив'язати до реформ земельного кадастру
Аукціон/конкурсне надання прав на зміну призначення	Дозвіл на зміну призначення надається лише на певну квоту землі; учасники аукціону оплачують право на зміну призначення	Ціна визначається ринком, ефективний розподіл	Потребує значної спроможності планування землекористування; ризик корупції	Впроваджувати в швидко зростаючих міських районах; інтегрувати з визначенням меж міського зростання
Права на перерозподіл прав на забудову / трейдингові кредити	Власники прав на забудову в охоронних зонах можуть продавати права забудовникам в інших місцях	Гнучкість ринку, захист охоронних зон	Складність проектування кредитів; моніторинг	Пілотувати в метрополійних районах, забезпечити надійну реєстрацію та нагляд за угодами
Гарантійний облігаційний інструмент для рекультивації	Забудовник купує облігації, якщо він не відновлює землі, це здійснюється за рахунок коштів, отриманих від продажу облігації	Забезпечення відстеження екологічної компенсації через використання облігації	Визначення розміру облігації, ризик дефолту	Використовувати в проектах, які передбачають вплив на довкілля

Зобр. 3.2. Перспективні економічні інструменти для досягнення Net Zero Land Take в Україні (проф. А. Г. Мартин, голова кафедри землепорядного проєктування Національного університету біоресурсів і природокористування України, СПМ (Земельна реформа) Офіс реформ КМУ)

Сесія 2: Визначення та дослідження територіального масштабу для кліматичної нейтральності

Пошук відповідного та адекватного рівня для впровадження принципів net zero та циркулярної економіки, який дозволяє поєднати амбіції зі щоденною управлінською та економічною реальністю – першочерговий виклик. За словами **Андре Торре (Університет Париж-Сарклей)**, саме територіалізація цих підходів надає їм змісту, адже кліматичні цілі набувають практичного сенсу лише тоді, коли враховують просторову структуру, економічні зв'язки та інституційні можливості конкретних територій. У цьому контексті кооперація між громадами, регіональними органами влади та бізнесом — у форматі агломерацій, консорціумів чи бізнес-екосистем — стає не технічним інструментом, а умовою переходу від декларацій до дії.

Регіональний вимір цієї кооперації, за **Еллен ван Бюрен (Технічний університет Делфту)**, дозволяє уникнути фрагментарності рішень і створює простір для узгодження локальних ініціатив у більш цілісну траєкторію декарбонізації. Саме на цьому рівні стає можливим поєднання різних темпів розвитку громад, масштабування інвестицій та формування спільних інфраструктурних і регуляторних рішень. Такий підхід знижує ризик того, що цілі net zero або циркулярної економіки залишаться абстрактними, і водночас відкриває можливості для більш гнучких, контекстно чутливих політик.

Практичний вимір цих міркувань було показано на прикладі Львова. **Юрій Полянський (Інститут Міста, Львів)** пояснив як місто пройшло шлях від фрагментарного збору даних та проєктів до більш системного аналізу викидів у межах розробки місцевого енергетичного плану та роботи над проєктом SUN4Ukraine. Цей досвід демонструє, що кліматичні проєкти можуть одночасно бути інструментом локального управління і частиною ширшої регіональної та європейської рамки, формуючи основу для подальшого масштабування рішень у сфері клімату та циркулярної економіки.

Сесія 3: Охорона земель і ґрунтів, а також механізми консервації земель

Україна має високу частку деградованих сільськогосподарських земель, що є закономірним наслідком відсутності довгострокового планування земельної політики у сталій спосіб та дисбалансу ландшафтів, який полягає у дуже високому рівні розораності з низькою часткою с/г угідь екстенсивного використання (пасовища, сінокоси тощо).

Дослідження показують, що вирощування сільськогосподарських культур на деградованих землях призводить до суттєвого зниження їхньої врожайності, наприклад врожай пшениці на сильнозмитих ґрунтах зазвичай на 35% менший, ніж на землях, які не вражені водною ерозією. Тому необхідно розробити і затвердити на державному рівні дієві механізми боротьби із деградацією земель шляхом застосування відповідних агротехнік та консервації найбільш деградованих ділянок. Однією з ключових проблем,

які потрібно вирішити для впровадження таких механізмів, є забезпечення якісної та повноцінної інвентаризації земель, що дасть цілісну картину про поточний стан земельних ресурсів і тенденції його зміни.

Передача повноважень у сфері нагляду за використанням земель на виконавчі органи територіальних громад у рамках земельної реформи лише ускладнила ситуацію, оскільки перед громадами тепер постають завдання не лише щодо розробки якісного просторового планування, але й земельного моніторингу та контролю за дотриманням норм земельного законодавства. В умовах обмежених людських та фінансових ресурсів такі завдання є непосильними для багатьох громад.

Серед низки інструментів, які громади можуть використовувати для стратегічного планування свого розвитку, ключову роль відіграє комплексний план просторового розвитку території громади. За умови якісної розробки, цей план дозволяє врахувати поточний стан земельних ресурсів та передбачити збалансоване зонування території зі збереженням цінних природних територій, запобіганням водній ерозії та відновленням деградованих ландшафтів.

ОСНОВНА ЗАДАЧА ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ В УМОВАХ ВІЙНИ – це створювати умови для РОЗВИТКУ

Зобр. 3.3. Задачі та виклики громад щодо збереження та відновлення земельних ресурсів в період дії воєнного стану (Діана Коломійцева, заступник виконавчого директора Всеукраїнської асоціації громад з правових питань)

Особлива відповідальність у процесах просторового планування та реалізації земельної політики лежить на місцевих громадах, які мають широкі повноваження щодо розпорядження землями, встановлення ставок земельного податку, контролю за дотриманням вимог земельного та природоохоронного законодавства, а також створення (чи блокування створення) заповідних територій. Громади наразі мають багато

відповідальності та покладених завдань, що призводить до пришвидшення усіх процесів заради формального їх виконання, втім це дуже впливає на якість рішень та заходів, які пропонуються. Тому громадському сектору важливо підтримувати громади, але також водночас і самим громадам необхідно якісно оцінювати усі свої ресурси та час, який необхідний для досягнення результату.

Сесія 4: Інструменти земельної політики на рівні громад для охорони земель та вимірювання парникових газів

Результати проведеного Екодією опитування мешканців 19 громад із 7 регіонів України показують досить високий рівень поширення цих упереджень і страхів, які блокують охорону природи на місцевому рівні.

Основні ризики та перестороги щодо створення об'єктів ПЗФ (серед запропонованих експертами опцій)

екодія

Ризики та перестороги	Частка респондентів, %
Мене лякає те, що таким чином у нас заберуть землі, які ми зараз використовуємо громадою	39,33
Через війну ці питання не на часі, треба дочекатися на завершення війни	33,13
Після створення об'єктів ПЗФ частина мешканців громади втратять роботу	27,74
Чув/чула від місцевої влади, що створення заповідних об'єктів ускладнить або навіть зробить небезпечним повсякденне життя мешканців громади	23,58
Запропоновані до заповідання землі переважно перебувають в оренді, тому створення об'єкта/об'єктів ПЗФ на них є неможливим (або недоцільним)	22,05
Зменшення наповнення бюджету громади	21,75
Мене лякає сам факт додаткових заборон на користування цими територіями громади, бо законодавство може змінюватися	21,54

Зобр. 3.4. Результати соціологічного дослідження «Ставлення представників територіальних громад до створення нових природоохоронних територій» (Богдан Кученко, ГО «Екодія»)

Саме тому дуже цінним є досвід громад, які все ж зуміли зрозуміти цінність заповідних територій у своїх межах та перетворити їх на інструмент розвитку громади. Зокрема, голова Краснокутської громади на Харківщині розповіла про тривалий позитивний досвід співпраці зі Слобожанським національним парком і ГО "Green Art Tour" щодо розвитку природничої освіти для школярів громади та облаштування туристичної інфраструктури. А представниця управління екології Львівської міської ради поділилась досвідом залучення закордонних грантових коштів для відновлення торфовища Білогорща, яке має заповідний статус, але було деградоване у минулому.

Що стосується інших можливостей для розвитку економіки зі збереженням природної спадщини громади, то цікавим рішенням для громад може стати агрофотовольтаїка – напрям енергетики, який передбачає виробництво

електричної енергії з використанням сонячних панелей на ділянках, які паралельно використовуються для сільського господарства. Ця технологія дозволяє розвивати енергетичний бізнес зі зниженням інфраструктурного навантаження на природні території та ґрунти.

Сесія 5: Перехід до кліматичної нейтральності на місцях — інституції, співпраця та політика

Підсумкова сесія була зосереджена на критичному осмисленні того, яким чином тема кліматичної нейтральності фактично інтегрується в діяльність органів місцевого самоврядування — передусім у сфері земельної політики, просторового планування та управління земельними ресурсами, а також у взаємодії з регіональними стейкхолдерами. Відправною точкою дискусії стала презентація результатів дослідження спроможності та програм навчання ОМС у сфері земельної політики, представлених **Олександром Анісімовим та Лілією Вахняк**. Дослідження проявило незадовільний стан інституційного забезпечення і спроможності управління земельними ресурсами і сфокусувало увагу в дискусії на те, як громади ухвалюють рішення щодо розвитку кадрових, аналітичних та інституційних аспектів врядування.

У межах панельної дискусії **Григорій Борщ**, експерт з міжнародної діяльності ВАОТГ, наголосив на системних проблемах у сфері планування, зокрема на відставанні громад у підготовці комплексних просторових планів і стратегій розвитку, що є критично важливими в контексті євроінтеграції. За його словами, багато ОМС наразі не готові повною мірою працювати за логікою європейських підходів, де просторове планування є базою для визначення інвестиційних і кліматичних пріоритетів. Це створює ризик втрати можливостей для залучення фінансування в найближчі роки та вимагає від громад суттєвого перегляду пріоритетів і фокусу на відповідність критеріям ЄС.

Ірина Тимечко, директорка Агенції регіонального розвитку Львівської області, акцентувала на ролі освіти, підвищення кваліфікації кадрів та можливостях, які відкриває співпраця з міжнародними партнерами для формування нових компетенцій у громадах. Водночас **Михайло Калинич**, голова Горінчівської сільської громади Закарпатської області, поділився досвідом "лісової" громади, де ключовим викликом залишається не лише інвентаризація та осмислення наявних природних ресурсів, але й низька готовність місцевого населення підтримувати ідеї сталого розвитку. Попри залучення донорської підтримки та напрацювання попередніх програм для розробки комплексних планів, ці процеси наразі призупинені. Своєю чергою, **Андрій Пелехатий**, заступник голови Пустомитівської міської громади, звернув увагу на юридичні невирішеності та конфлікти пріоритетів, які ускладнюють реалізацію інфраструктурних і природоорієнтованих проєктів, водночас підкресливши прагнення громади рухатися у напрямку кліматичної нейтральності навіть за умов обмеженої регуляторної визначеності.

Загальні висновки секції:

В розрізі землекористування і просторового планування наступні виклики стоять на заваді систематичному руху до кліматичної нейтральності. По-перше, типовою є відсутність стратегічного бачення розвитку збалансованого землекористування, коли управління землями переважно розглядається вузько для розвитку специфічного сектору економіки, а не комплексно. Зокрема, одним з ключових викликів у сфері землекористування є значні масштаби деградації ґрунтів через недотримання норм законодавства про охорону земель та консервацію деградованих територій. Запропоновані економічні інструменти врахування цінності земельних ресурсів для досягнення нульової деградації земель можуть стати основою цього шляху.

По-друге, хоч Комплексні плани просторового розвитку є одним із ключових інструментів для сталого управління землями громади, але через недостатню кількість часу, ресурсів та уваги до питань довкілля часто розробляються громадами не дуже якісно, через що не можуть повноцінно виконувати свою стратегічну роль у плануванні землекористування. Для доповнення комплексних планів змістовною частиною існує необхідність проведення попередньої повної інвентаризації земель та ґрунтів на рівні громади для розуміння поточного стану та подальших напрямків розвитку для сталого управління землями в межах планувальних рішень.

Врешті, громади загалом та ОМС мають достатньо застережень щодо створення нових природно-заповідних територій, з якими треба працювати та говорити про нові можливості, які відкриваються для розвитку громади зі створенням таких територій. У цьому ключі наразі відсутні або недостатньо дієві інструменти, які можуть стимулювати державні органи та громади створювати та зберігати природоохоронні території, а також запобігати зміні цільового призначення цінних природних територій. Попри це в Україні вже є гарні приклади поєднання розвитку громади та збереження природно-заповідних територій, зокрема у Краснокутській громаді (Харківська область) та Львівській міській громаді.

Кооперація між органами місцевого самоврядування на регіональному рівні, громадськістю, бізнесами є ключовим драйвером для того, щоб амбіції щодо досягнення Net Zero ставали реалістичними і водночас ефективними.

СЕКЦІЯ 4. ІНВЕСТИЦІЇ У ДОСЯГНЕННЯ КЛІМАТИЧНОЇ НЕЙТРАЛЬНОСТІ

Керівники секції: Ірина Климаць (Екодія), Анна Акерманн (Екодія), Владлена Марцинкевич (Bankwatch), Катерина Мельник (Bankwatch), Влад Михненко (Оксфордський університет)

Запис: [📺 Секція 4. Сесія 1: Післявоєнна відбудова України: Краща відбудова на к...](#)

Вступ та цілі секції

Секція 4 була присвячена аналізу критично важливих фінансових та політичних рамок, потрібних для підтримки сталої відбудови України та досягнення нею кліматичних цілей. Огляд взаємозв'язку між відродженням промисловості та стратегіями інвестицій у низьковуглецеві технології підкреслив роль як внутрішнього, так і міжнародного капіталу у стимулюванні зеленого відновлення України. Стратегії забезпечення фінансування та розширення приватних і державних фінансових інструментів обговорювалися в контексті реформи публічних інвестицій. Метою дискусій було забезпечити, щоб фінансові потоки не лише підтримували оновлення інфраструктури, але й сприяли досягненню ширших соціальних, екологічних та кліматичних цілей і заклали основу для стійкої, інклюзивної та кліматично сталої України.

Огляд та основні тези сесій:

Сесія 1: Повоєнна відбудова України: відбудувати краще, ніж було

Учасники сесії представили три презентації: а) «загальна картина» післявоєнного відновлення України; б) відновлювальне майбутнє громад як шлях до кращої та стійкішої України та в) «зелена» сталь як рушійна сила сталого економічного зростання та процвітання України після війни.

Висновки:

- Лише тільки відбудова житла та інфраструктури для ліквідації прямих збитків на суму 176 млрд. доларів США, завданих внаслідок російського вторгнення, призведе до додаткового щорічного зростання валового внутрішнього продукту (ВВП) на 13% протягом запланованого десятирічного періоду повоєнної відбудови. Це додасть ще 273 млрд. доларів США до ВВП України, обсяг якого складає 200 млрд. доларів США, і, таким чином, економічний потенціал України зросте більш, ніж удвічі.
- Якщо додати до вищезазначеного інші види звичайної економічної діяльності (не пов'язані з відбудовою), які, за прогнозами МВФ, між 2025-2030 рр. зростатимуть на 4% на рік, за період до 2035 р. ВВП України може зрости до рівня 670 млрд. доларів США, що забезпечить майже 20.000 доларів США ВВП на душу населення. Якщо ще врахувати додаткові фонди, не пов'язані з відбудовою, за рівнем економічного розвитку Україна цілком може наздогнати своїх найближчих західних сусідів (Румунію, Угорщину та Польщу).
- Для відбудови України потрібні будуть величезні обсяги сталі, яку слід виробляти локально, щоб стимулювати економічне відновлення. Інвестування від 29 до 62 млрд. доларів США у перехід України на використання «зеленої» сталі може забезпечити майже вдвічі більше економічне зростання порівняно з еквівалентними інвестиціями у виробництво, яке базується на використанні вугілля. «Зелена» сталь потенційно може забезпечити величезні прибутки від інвестицій: протягом 20-річного життєвого циклу проекту внесок сектору «зеленої» сталі у ВВП оцінюється в обсязі від 287 до 415 млрд. доларів США.
- Водночас, нам слід розширити спектр альтернативних перспектив повоєнного майбутнього України і перейти від традиційного бачення відбудови, яке зазвичай фокусується на прибутковості, централізованості та зосередженості на ВВП, до бачення відбудови як відродження, яке має бути довгостроковим, циркулярним, керованим громадою, корисним для природи та спиратись на різний капітал (соціальний, природний, економічний).
- Основними принципами такої відбудови-відродження України мають стати побудова добробуту громади, регенеративні закупівлі, локальні інновації, альтернативне фінансування та екологічне громадянство.

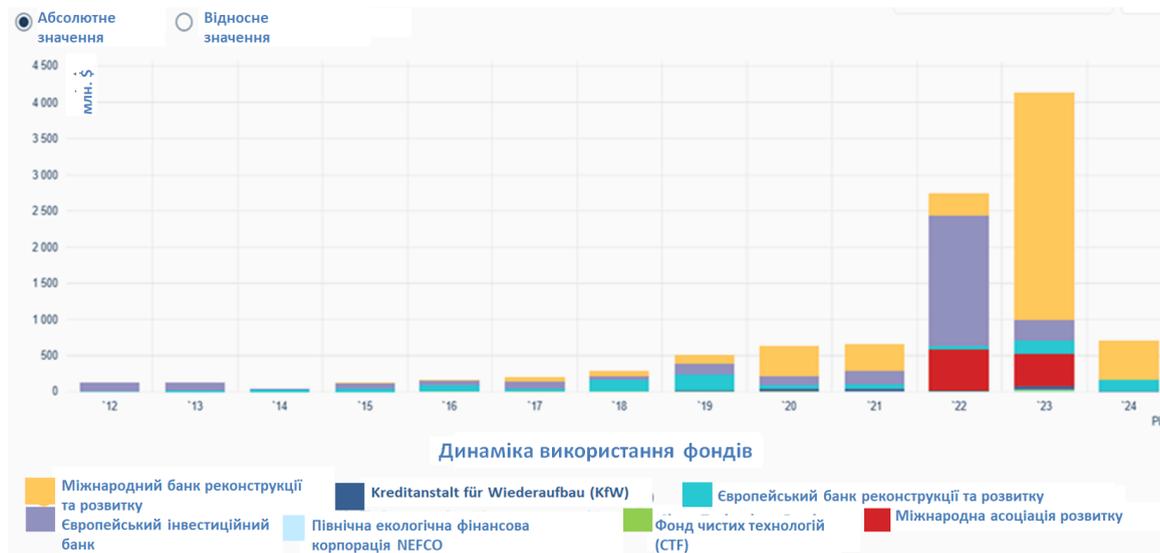
- Зрештою, відбудова-відродження може зробити Україну глобальною моделлю повоєнної трансформації, яка передбачає не просто відновлення інфраструктури, а зцілення людей, громад та екосистем.

Сесія 2: Зелені інвестиції та відбудова

Доповідачі обговорили питання зеленого відновлення та фінансування сталої відбудови України з увагою на вплив міжнародних фінансових інструментів та ключових рушіїв зелених інвестицій, зокрема практичних інструментів, наприклад, Зеленої платформи. Під час обговорення наголошувалось, що проекти сталого розвитку відновлюваної енергетики, дотримання європейських екологічних принципів та зелена трансформація бізнесу, особливо малого та середнього, є життєво важливими для побудови економіки, яка передбачає нульовий рівень викидів.

Висновки:

- Зелену платформу відзначають як один із рушіїв зелених інвестицій в Україні. На даний момент зацікавлені компанії можуть отримати доступ до ресурсів та знайти програми різних фінансових установ, розроблені для підтримки проектів зеленої відбудови.
- У ситуації обмеженості фінансових ресурсів роль міжнародних фінансових установ (МФУ) у підтримці зеленої економіки та сприянні сталому розвитку в Україні є надзвичайно актуальною.

Зобр. 4.1. Використання донорських та кредитних коштів українськими органами влади (за джерелами фінансування)

- Попри ефективність та значний економічний вплив програм МФУ, існують певні труднощі для їхньої реалізації: нерівномірна доступність для бізнесу в регіонах, близьких до лінії фронту; затримки у розподілі коштів через складні процедури затвердження; обмежений вплив на великий бізнес та стратегічні галузі (промисловість, транспорт), де зелена трансформація вимагає значно більших інвестицій, та слабке

інформаційне забезпечення (інформацію про доступні програми потрібно ретельно шукати: самі установи можуть не мати систематизованої статистичної бази даних щодо зелених проєктів).

- Таким чином, існує потреба прискорити узгодження екологічних стандартів з критеріями проєктної діяльності (комплексною перевіркою відповідності екологічним стандартам, ОВД), враховуючи європейську таксономію стандартів, Стандарти екологічної та соціальної ефективності МФУ (IFC PS) та Керівні принципи Групи Світового банку з питань довкілля, здоров'я та безпеки (EHS Guidelines); створити національний реєстр проєктів, що відповідають «зеленим» критеріям; та надати пріоритет «зеленому» фінансуванню: запровадити диференційовані вимоги до банківських активів, які можна ідентифікувати як "зелені".
- "Не завдавати значної шкоди" – це інструмент швидкого скринінгу для виключення вочевидь шкідливих інвестицій з фондів ЄС, який нещодавно був прийнятий в Україні в рамках методології, призначеної для проєктів державного сектору. Утім, цей інструмент не повинен замінювати ОВД, яка передбачає поглиблену оцінку для виявлення, уникнення, мінімізації та управління впливом проєктів, які можуть мати негативний вплив.
- Сталі рішення у сфері відновлюваної енергетики під час відбудови мають впроваджуватись відповідно до законодавства, узгодженого з Директивою ЄС про відновлювані джерела енергії (RED III), та бути екологічно збалансованими.
- Малі та середні підприємства в активній співпраці з місцевими громадами можуть відіграти важливу роль у відбудові України та її зеленому переході.

Сесія 3: Реформа управління публічними інвестиціями

Обговорення було сфокусовано на ході реформи управління публічними інвестиціями (УПІ) в Україні та на триваючих реформах та стратегічних підходах до підвищення ефективності, прозорості та впливу державних витрат. Оскільки Україна продовжує відбудовувати та модернізувати свою економіку, надійні публічні інвестиції є важливими для відновлення інфраструктури, сприяння сталому зростанню та забезпечення справедливого розвитку в усіх регіонах.

Серед ключових тем обговорення були інституційні реформи, спрямовані на посилення оцінки, відбір та реалізацію проєктів; роль цифрових інструментів у підвищенні прозорості та моніторингу інвестицій, а також врахування принципів, що стосуються кліматичних змін та стійкості, під час планування державної інфраструктури. У ході обговорення також наголошувалась важливість нарощування потенціалу на всіх рівнях влади, особливо з огляду на продовження реформ децентралізації в Україні та посилення відповідальності місцевих органів влади за управління інвестиційними портфелями.

Зобр. 4.2. Деякі особливості реформи управління публічними інвестиціями (УПІ) в Україні, 2025 р. (Bankwatch/Екодія)

Висновки:

- В Україні реформа управління публічними інвестиціями має свої специфічні особливості, які визначають особливий характер її перебігу. Це живий процес, який вимагає зусиль та співпраці всіх сторін для усунення прогалин у потенціалі на обласному та місцевому рівнях, щоб забезпечити ефективне управління державними інвестиціями в усіх областях України.
- Реформа управління публічними інвестиціями розгортається відповідно до логіки макроекономічного та галузевого планування, де ключову роль відіграють міністерства, а не області чи територіальні громади. Муніципалітети наразі не мають повноцінних методологічних та інституційних інструментів для підготовки проєктів відповідно до нових стандартів.
- Наразі спостерігається розрив між складністю архітектури управління публічними інвестиціями та реальними можливостями на місцях. Нова повноцінна система управління публічними інвестиціями вимагає від громад, обласних державних адміністрацій та центральних органів виконавчої влади проведення високоякісних техніко-економічних обґрунтувань та фінансового аналізу, а також врахування кліматичних, екологічних та соціальних аспектів.
- Застосування у проєктній діяльності критеріїв кліматичної та екологічної сталості може сприяти стійкості, сталому розвитку та соціальній рівності за умови належного врахування цих критеріїв в системі прийняття рішень щодо публічних інвестицій в Україні.

- Ключовим складником реформи управління публічними інвестиціями мають стати моніторингові комісії. Вони можуть виконувати функції контрольно-пропускного пункту, що керується правилами та діє за участю громадськості, між технічною підготовкою (яку забезпечують міністерства, система DREAM) та політичним схваленням на високому рівні (наприклад, Радою стратегічних інвестицій). Це зменшує можливість ситуативної зміни пріоритетів та «ручного керування». Також, моніторинговим комісіям слід надати представникам ОДА/громад, державним підприємствам, соціальним партнерам та громадянському суспільству місце за столом переговорів, що посилить актуальність проєктів та доцільність їхнього виконання.

Сесії 4-5: Модернізація будівель та механізми фінансування, що сприяють сталому відновленню

На цих останніх сесіях було розглянуто, як відбудова та відновлення України можуть надати можливість трансформації для прискореної декарбонізації будівельної галузі. Питання модернізації будівель знаходиться на перетині проблематики кліматичних цілей, енергетичної незалежності та соціально-економічного відновлення України. Поширення цього процесу та наближення до нульового рівня викидів вимагає значних фінансових ресурсів, стратегічних інвестицій та інноваційних механізмів фінансування.

Під час загальної дискусії експерти обговорювали питання залучення, мобілізації та забезпечення фінансування для модернізації будівель в Україні. Було розглянуто моделі фінансування, механізми координації донорів та інструменти, що забезпечують інклюзивну та масштабну реконструкцію.

Доповідачі наголосили, що декарбонізація та енергоефективність відіграють вирішальну роль у відбудові зруйнованих будівель та модернізації застарілої інфраструктури. Першим кроком є Муніципальний енергетичний план (МЕП) – стратегічний документ, який визначає, як громада може ефективно використовувати енергетичні ресурси, заощаджувати бюджетні кошти та залучати інвестиції для модернізації своїх об'єктів.

Для більшості громад головним викликом є неготовність до таких можливостей: брак системного бачення, чітких пріоритетів та якісних проєктів, які потребують фінансування. МЕП допомагає перейти від хаосу до системи та показує, які заходи є найефективнішими та куди саме спрямовувати кошти, а найголовніше – він будує довіру між донорами, інвесторами та урядом.

Сьогодні існує значна кількість міжнародних та національних програм підтримки, за допомогою яких муніципалітети можуть залучати гранти, позики та технічну допомогу для реалізації проєктів у галузі енергоефективності.

Висновки:

- Оскільки будівлі відповідають за значну частку енергоспоживання та викидів, енергоефективна модернізація є життєво важливою не лише для досягнення екологічних цілей, але й для забезпечення стійкості, доступності та якості життя.
- Зелені робочі місця повинні займати особливе місце в державній політиці зайнятості. Загалом, адаптація до кліматичних змін може до 2030 р. створити до 5,5 млн. нових робочих місць. Для цього потрібно чітко визначити поняття "зелених робочих місць" як окремої політико-правової категорії.
- Відбудова має бути не лише швидкою, але й сталою. Законодавство щодо зеленого відновлення громад потребує вдосконалення, а громадам необхідно посилювати планування розвитку енергетики на місцях, інституційний потенціал та енергетичний менеджмент.
- Кліматично-нейтральне не повинне обмежуватись існуючими механізмами: таке будівництво має використовувати інноваційні методи модернізації.
- Фінансування робіт з модернізації – це не просто інструмент, але й основа для забезпечення довіри, доступності та рівності. На жаль, чинна система фінансування не може забезпечити масштабну модернізацію і потребує реформування. Потрібно розробити стратегічний підхід до фінансування, а також сприяти розвитку культури енергоспоживання в громадах, в яких інвестиції будують довіру та стимулюють рух у напрямку до кліматичної нейтральності.
- Досвід проєктів, які вже пройшли пілотування, потрібно розповсюджувати спільними зусиллями громад, муніципалітетів, донорських фондів та політиків національного рівня.

Загальні висновки секції:

Шлях України до забезпечення нульового рівня викидів невіддільний від розробки та послідовної реалізації фінансування відбудови, державних інвестицій, землекористування та секторальної політики. Фінансові потоки – державні, приватні чи змішані – повинні бути з самого початку чітко враховувати кліматичні, екологічні та соціальні цілі. Масштабна відбудова може різко пришвидшити економічне зростання, але без врахування чітких кліматичних цілей вона підвищує ризик стимулювання вуглецевомістких активів. Такі стратегічні сектори, як «зелена» сталь та модернізація будівель, демонструють, що інвестиції, що підтримують кліматичні ініціативи, можуть одночасно забезпечити більшу економічну віддачу, зайнятість та енергетичну безпеку. Таким чином, досягнення мінімального рівня викидів не є окремим політичним порядком денним: це принцип структурування інвестиційних рішень у галузі промисловості, інфраструктури, будівництва та територіального розвитку.

Другий наскрізний висновок стосується масштабу та спроможності в галузі врядування. Очікується, що на регіональному та муніципальному рівнях будуть реалізовуватися дедалі складніші проекти, які враховують зміну клімату, проте поточні інституційні та методологічні можливості відстають від амбітних реформ, таких як управління публічними інвестиціями та рамки зеленого фінансування, узгоджені з ЄС. Ця невідповідність створює реальні ризики для впровадження. Результативність залежать від зміцнення потенціалу в галузі підготовки проектів на регіональному та місцевому рівнях, впровадження кліматичних та екологічних критеріїв у техніко-економічне обґрунтування, а також запровадження партисипативних рівнів врядування (таких як моніторингові комітети), діяльність яких скерована правилами, щоб усунути розрив між технічною підготовкою та прийняттям політичних рішень. Такі інструменти, як муніципальні енергетичні плани, реєстри зелених проектів та гармонізовані екологічні стандарти, неодноразово згадувались як практичні засоби сприяння розвитку, а не абстрактні реформи. На жаль, чинна система фінансування модернізації житла не може забезпечити масштабну модернізацію і потребує реформування.

Зрештою, загальним висновком обговорення протягом всіх сесій стала думка, що кліматично-нейтральна відбудова є не лише технічною, але й в рівній мірі соціальною та економічною трансформацією. Загальний висновок очевидний: Відбудова України може стати успішним проектом лише за умови, що швидкість, масштаб та сталий розвиток розглядатимуться як цілі, що підсилюють одна одну, а не конкурують між собою.

ПІДСУМОК: КЛІМАТИЧНО-НЕЙТРАЛЬНА ВІДБУДОВА МІСЦЯ, ЯКЕ МОЖНА НАЗВАТИ ДОМОМ

Як було зазначено в роботі секцій, досягнення кліматичної нейтральності – це водночас і віддалена мета, і виклик сьогодення. Багатьом зацікавленим сторонам вкрай важко зрозуміти пріоритетність скорочення обсягів викидів та відновлення природи в умовах руйнувань, війни та загибелі людей. Утім, вступ України до ЄС вимагатиме глибокої зміни мислення. Багато розглянутих тем невдовзі перетворяться на обов'язкові критерії: від оцінки життєвого циклу до карбонових кредитів, від квот на викиди, до зеленої таксономії ЄС. Такі зміни будуть неминучими, незалежно від готовності користувачів, виробників та службовців на місцях. Окрім ключового обов'язку залишити нашим нащадкам безпечне та чисте довкілля, прямою нашою відповідальністю є підготовка до майбутніх вимог регулювання.

Кожна галузь і рівень врядування відіграють свою роль. Як і для вирішення таких критичних проблем, як бідність чи відсутність житла, тут також потрібні спільні зусилля, адже кліматична нейтральність та відновлення природи закладені в самих принципах взаємодії між державою, бізнесом та суспільством країн ЄС. Цей підхід має подвійне спрямування: підвищення обізнаності та професійний розвиток на місцях у галузі будівництва, землекористування, енергетики та транспорту має відбуватись разом з інституціоналізацією кліматичного врядування на державному рівні.

Наш симпозіум і надалі буде платформою для зустрічей та дискусій на перетині науки, індустрії та політики. Ми будемо підтримувати формування синергій та їхню плідну взаємодію під час обговорення нових питань та викликів на шляху досягнення кліматичної нейтральності.

